KONINKRIJK BELGIE.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE.

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, de 12e december 1962 door de Minister van Nationale Opvoeding en Cultuur en de Minister van Cultuur, Adjunkt voor Nationale Opvoeding, verzocht hun van advies te dienen over een ontwerp van wet "waarbij de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens worden gewijzigd, wat betreft de voorwaarden voor toelating tot de examens voor het behalen van de academische graden", heeft de 10e januari 1963 het volgend advies gegeven :

ROYAUME DE BELGIQUE.

AVIS DU CONSEIL D'ETAT.

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le Ministre de l'Education nationale et de la Culture et le Ministre de la Culture, Adjoint à l'Education nationale, le 12 décembre 1962, d'une demande d'avis sur un projet de loi "modifiant en ce qui concerne les conditions d'admission aux examens des grades académiques, les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires", a donné le 10 janvier 1963 l'avis suivant :

ALGEMENE OPMERKINGEN.

Een van de voornaamste oogmerken van het ontwerp is de wijziging van de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens, ten einde, overeenkomstig de aanbevelingen van de Nationale Raad voor wetenschapsbeleid, "een volledige gelijkwaardigheid der gehomologeerde getuigschriften van middelbare studiën van de hogere graad in te voeren voor de afdelingen : Grieks-Latijn, Latijn-Wetenschappen, Latijn-Wiskunde, moderne wetenschappelijke, modern wetenschappelijke B en modern economische".

"De volledige gelijkwaardigheid", aldus de memorie van toelichting, zou "om het even welke leerling die zijn studiën beëindigd heeft in één van deze afdelingen, de mogelijkheid bieden in de universiteit opgenomen te worden en er gelijk welke studiën voort te zetten, zonder dat zijn keuze, zoals thans het geval is, beperkt wordt door een voorschrift luidens hetwelk een of ander bepaald getuigschrift van hoger middelbaar onderwijs vereist is".

Zoals de Regering in de ontleding van de artikelen zegt, "houdt het nieuwe artikel 5 heel het opzet van het ontwerp in en preciseren de volgende artikelen slechts de tenuitvoerlegging ervan".

.../...

Volgens dat artikel zullen voortaan vijf wegen leiden naar universitaire examens :

1° hetzij een gehomologeerd diploma van om het even welke afdeling, dat toegekend is door de laatste inrichting die de examinandus bezocht heeft;

2° hetzij een gehomologeerd getuigschrift van gelijk welke afdeling, mits met goed gevolg een bekwaamheidsexamen afgelegd wordt voor de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs;

3° hetzij een diploma dat door de centrale examencommissie is uitgereikt;

4° hetzij een getuigschrift uitgereikt door de centrale examencommissie, mits met goed gevolg het onder 2° bedoelde bekwaamheidsexamen wordt afgelegd;

5° hetzij een diploma waaruit blijkt, dat met goed gevolg een examen is afgelegd voor toelating tot de examens van kandidaat in de wetenschappen - groep wis- of natuurkunde -, van kandidaat-burgerlijk ingenieur of van kandidaat-landbouwkundig ingenieur. Dat examen blijft echter, zoals thans, de enige weg naar de graad van kandidaat-burgerlijk ingenieur.

Dadelijk valt op, dat het ontwerp het beginsel van de "volledige gelijkwaardigheid" van alle diploma's huldigt, zonder er acht op te slaan of de kandidaat in staat is tot het volgen van een bepaalde tak van het hoger onderwijs, waarop hij niet is voorbereid door de studiën die hij blijkens zijn diploma heeft gedaan.

.../...

Zulk een gelijkwaardigheid is zuiver theoretisch en voldoet nog niet aan de eisen van een ook werkelijke gelijkwaardigheid.

Er zijn universitaire studiën waarvoor een kennis vereist is die de houders van bepaalde diploma's niet bezitten. Een voorbeeld is de klassieke filologie, waarvoor men Grieks en Latijn moet kennen, wat vanzelfsprekend uitgesloten is bij kandidaten die de modern wetenschappelijke en modern economische afdelingen hebben gevolgd.

Een ander voorbeeld is de kandidatuur in de letteren en wijsbegeerte, voorbereidend tot de rechten, de wijsbegeerte, de geschiedenis, de klassieke en de Romaanse filologie, waarin vakken worden gedoceerd zoals bijvoorbeeld Latijn, waartoe bepaalde humaniora-diploma's niet voorbereiden.

Dat de diploma's in theorie volledig gelijkwaardig zijn, zal dus niet verhinderen, dat in sommige gevallen kandidaten feitelijk worden uitgesloten.

\+

\+ \+

Het ontwerp maakt een onderscheid tussen het gehomologeerd diploma en het gehomologeerd getuigschrift van middelbare studiën van de hogere graad (nieuw artikel 5, § 1, 1° en 2°).

Uit het diploma én uit het getuigschrift blijkt, dat de houders ervan met goed gevolg een volledige cyclus van middelbare studiën hebben gevolgd, dat zij de laatste twee jaar in dezelfde afdeling hebben doorgebracht en dat zij in de examens en werken van het laatste jaar ten minste 50 t.h. van het puntentotaal hebben behaald.

Uit het diploma alleen blijkt ook nog, dat de houders ervan ten minste 50 t.h. van het puntentotaal hebben behaald in een eindexamen dat in de bezochte inrichting plaats had. Zodoende verleent het diploma toegang tot het hoger onderwijs.

Het getuigschrift daarentegen verleent die toegang niet, maar is, volgens de memorie van toelichting, "een voldoende bevoegdheidsbewijs voor de toegang tot de verschillende betrekkingen in administratie, handel en nijverheid, waarvoor de werkgevers de door de humaniora verstrekte vorming eisen". Hierbij moet worden opgemerkt dat het ontwerp, in tegenstelling met wat het voor de diploma's doet, niets bepaalt over de wettelijke gevolgen van de studiegetuigschriften die het instelt. Particulieren en overheid zullen dus voorts vrij blijven om te bepalen, welke waarde zij aan die getuigschriften hechten voor het begeven van betrekkingen. Wel zullen houders van een getuigschrift dezelfde voordelen als houders van een diploma kunnen genieten, als zij voor de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs met goed gevolg een bekwaamheidsexamen afleggen waaruit, zoals de memorie van toelichting over het diploma zegt, "de bekwaamheid tot het volgen van hoger, onderwijsstudiën moet blijken".

Volgens de memorie van toelichting zal het eindexamen dat toegang verleent tot het hoger onderwijs, moeten worden afgelegd "over eèn programma dat door de Koning eenvormig is vastgelegd"; volgens het nieuwe artikel 8 "bepaalt de Koning de vakken van dit examen". Die bepaling zou volgens de gemachtigde ambtenaren moeten worden aangevuld met de woorden "alsook het peil van de vereiste kennis", naar analogie met soortgelijke bepalingen welke het ontwerp in de nieuwe artikelen 11 en 12 van de gecoördineerde wetten invoegt.

Het verlenen van zulk een bevoegdheid aan de Koning is bezwaarlijk bestaanbaar met artikel 17 van de Grondwet. Het op Staatskosten ingerichte onderwijs, althans in zijn essentiële structuren, is zaak van de wetgever; de bevoegdheid om een aangelegenheid die uitsluitend voor de wetgever is voorbehouden, souverein te regelen, mag niet aan de Koning worden opgedragen. In het onderhavige geval staat het alleen aan de wet de beginselen en de grondregelen, met name de stof van het eindexamen te bepalen.

Hier is het dan nodig, te weten of en in welke mate het examen betrekking zal hebben op de verstandelijke rijpheid van de kandidaat en op de kennis die hij in de humaniora heeft opgedaan. Wat nu die kennis betreft, de omvang van de examenstof kan er stellig oorzaak van zijn, dat de opleiding van de laatste jaarsleerlingen anders gaat worden opgevat, omdat men met het oog op het eindexamen wellicht veel zal moeten repeteren, met het gevolg dat het leerplan van de retorica of van de eerste aanzienlijk wordt verzwaard en een deel van zijn vormend karakter verliest, dit alles om plaats te maken voor een intensieve voorbereiding op een bepaald examen dat beslist of de kandidaat al dan niet universitaire studiën mag doen.

/

Dit is een probleem dat in hoofdzaak de structuur betreft en waaraan alleen de wetgever een oplossing mag en kan geven.

\+

\+ \+

Een ander hoofdkenmerk van het ontwerp is, dat de wet niet langer zelf de stof bepaalt van de voorbereidende examens die moeten worden afgelegd, enerzijds door de examinandi die geen door de homologatiecommissie aangenomen eindgetuigschrift van middelbare studiën bezitten (artikelen 10 en 10bis van de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens), anderzijds door de toekomstige kandidaat-burgerlijk ingenieurs, voor een universitaire commissie of voor de homologatiecommissie (artikel 12 van dezelfde wetten).

In de nieuw ontworpen regeling worden de artikelen 10, 10bis en 12 opgeheven en door de nieuwe artikelen 11 en 12 vervangen. Het eerste, dat handelt over de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs, bepaalt dat de examenstof en het peil van de vereiste kennis voortaan door de Koning worden bepaald, terwijl het tweede, dat handelt over de door de universiteiten ingerichte toelatingsexamens, ook bepaalt dat de Koning de stof van die examens en het peil van de vereiste kennis vaststelt.

.../...

Hoe ver de hervorming gaat, blijkt onmiddellijk. Enerzijds zal er geen wettekst meer zijn om te bepalen onder welke voorwaarden zij die geen gehomologeerd diploma van middelbare studiën van de hogere graad bezitten, tot universitaire studiën toegang krijgen. Anderzijds moet worden gelet op de terugslag welke die hervorming ongetwijfeld zal hebben op de vaststelling van het leerplan van het middelbaar onderwijs. Uit geen wetsbepaling, die onrechtstreeks zowel voor het vrij als voor het op overheidskosten gegeven onderwijs zou gelden, zal immers nog, al was het maar in de hoofdrichtingen, het leerplan van een met de humaniora overeenstemmend onderwijs kunnen worden afgeleid. Die hele materie, die aldus aan de wetgever wordt onttrokken, zal voortaan uitsluitend tot de bevoegdheid van de uitvoerende macht behoren.

Een zo ruime toekenning van bevoegdheden, die door geen wettelijke regel wordt beperkt, is niet overeen te brengen met het voorschrift van artikel 17 van de Grondwet.

De gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs bepalen weliswaar het leerplan van de afdelingen oude en moderne humaniora in de koninklijke athenea en lycea, alsook het leerplan van de middelbare scholen (artikelen 21 tot 24 van die wetten). Maar het gaat niet op dat naast een wettelijk leerplan voor de athenea een wellicht verschillend, bij verordening vastgesteld leerplan zou bestaan voor de overeenkomstige voorbereidende examens die moeten worden afgelegd

voor de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs. Het gevaar voor de tegenstelling die daaruit kan ontstaan, maakt een wetgevende regeling in die aangelegenheid des te noodzakelijker.

\+

\+ \+

Het onderhavige ontwerp gaat nauw samen met het ontwerp dat aan de Raad van State is voorgelegd onder nr 8221. Dit strekt ertoe, de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens te wijzigen wat de examenstof en het leerplan betreft; het eerste van zijn kant beoogt die wetten te wijzigen "wat betreft de voorwaarden voor toelating tot de examens voor het behalen van de academische graden". Men regelt dus enerzijds de voorwaarden voor toelating tot de universitaire studiën, anderzijds de voorwaarden inzake vaststelling en wijziging van de leerstof van die studiën.

Wegens het verband tussen beide ontwerpen en de diepgaande wijzigingen welke zij in genoemde wetten aanbrengen, onder meer ter zake van de omvang van de door de wetgever aan de Koning opgedragen bevoegdheid, dienen zij tot één ontwerp te worden verwerkt of althans gelijktijdig aan de Wetgevende Kamers te worden voorgelegd.

.../...

BIJZONDERE OPMERKINGEN EN ONTLEDING VAN DE ARTIKELEN.

Het ontwerp zou in twee hoofdstukken moeten worden gesplitst :

Hoofdstuk I : Wijziging van de op 31 december 1949 gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens.

Hoofdstuk II : Overgangs- en slotbepalingen.

Ter inachtneming van de huidige terminologie van de in hoofdstuk I gewijzigde wetten, vervange men de woorden "met goed gevolg" door "met vrucht".

Artikelen 1 en 2 van het ontwerp.

Van deze artikelen make men één artikel, als volgt :

"Artikel 1.-

Titel I, hoofdstuk II, van de op 31 december 1949 gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens, gewijzigd bij de wetten van 17 december 1952, 12 maart 1958 en ... (ontwerp van wet nr 398-1, waarvan sprake in de ontleding van de artikelen), wordt door de volgende bepalingen vervangen :

"Hoofdstuk II. ... (zoals in het ontwerp) ...

Afdeling 1. Toelatingstitels.

Artikel 5, § 1 ...".

Een vormkwestie : men vervange de afkorting "par." door het teken "§".

Artikel 2 van het ontwerp.

Nieuw artikel 5 van de gecoördineerde wetten.

Over het nieuw artikel 5 zijn reeds algemene opmerkingen gemaakt. Onder voorbehoud daarvan worden hier nog bijzondere aspecten van dit artikel onderzocht.

In artikel 5 is sprake van bekwaamheidsexamens en toelatingsexamens, maar een duidelijke omschrijving van die begrippen wordt niet gegeven.

De hierna voorgestelde tekst doet duidelijker het onderscheid uitkomen dat tussen de in het ontwerp bedoelde examens moet worden gemaakt.

"Artikel 5.-

§ 1. Tot het examen van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte, van kandidaat in de wetenschappen, van kandidaat in de natuur- en geneeskundige wetenschappen en van kandidaat-landbouwkundig ingenieur worden toegelaten :

.../...

1° de houders van een door de in artikel 9 ingestelde commissie gehomologeerd diploma van middelbare studiën van de hogere graad, waaruit blijkt :

a) dat zij met vrucht een volledige cyclus van zes jaar middelbaar of daarmede overeenkomstig artikel 6 gelijkgesteld onderwijs gevolgd hebben;

b) dat zij de laatste twee jaren in dezelfde afdeling gevolgd hebben;

c) dat zij ten minste 50 t.h. van het totaal der punten voor de examens en werken van het laatste jaar behaald hebben;

d) dat zij ten minste 50 t.h. van het totaal der punten voor het overeenkomstig artikel 8 ingerichte eindexamen behaald hebben;

2° de houders van een door genoemde commissie gehomologeerd getuigschrift van middelbare studiën van de hogere graad, waaruit blijkt dat zij aan de onder 1°, a, b en c, genoemde voorwaarden voldaan hebben; bovendien moeten zij geslaagd zijn voor een bekwaamheidsexamen voor toelating tot het hoger onderwijs, ingericht door de in artikel 11 ingestelde centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs;

3° de houders van een door de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs verleend diploma van middelbare studiën van de hogere graad, waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen, ingericht met het oog op het afgeven van dat diploma;

4° de houders van een door dezelfde centrale examencommissie verleend getuigschrift van middelbare studiën van de hogere graad, waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen, ingericht met het oog op het afgeven van dat getuigschrift; bovendien moeten zij geslaagd zijn voor het onder 2° bedoelde bekwaamheidsexamen;

5° de houders van een diploma waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen ingericht overeenkomstig het volgende lid of overeenkomstig § 2.

Tot het examen van kandidaat in de wetenschappen - groep wis- of natuurkunde - en van kandidaat-landbouwkundig ingenieur worden ook toegelaten de houders van een diploma waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen, ingericht door een examencommissie ingesteld door een universiteit of een daarmede gelijkgestelde inrichting die bedoelde graden verleent.

§ 2. Tot het examen van kandidaat-burgerlijk ingenieur worden toegelaten de houders van een diploma waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen, ingericht door de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs of door een examencommissie ingesteld door een universiteit of een daarmede gelijkgestelde inrichting die bedoelde graad verleent".

Nieuw artikel 6 van de gecoördineerde wetten.

In dit artikel zijn een aantal bepalingen uit de wet van 12 maart 1958 overgenomen, maar daarbij wordt rekening gehouden met de overgang van het middelbaar

.../...

naar het normaalonderwijs en omgekeerd, hetgeen in de huidige wetgeving nog niet was geregeld.

Artikel 6, 1°, b, kan beter worden gelezen als volgt :

"Voor de toepassing van de bepalingen van artikel 5, § 1, 1°, a :

1° ...

a) ...;

b) de studiën van de lagere secundaire cyclus waarvan blijkt door een getuigschrift, afgegeven door de in artikel 7 ingestelde centrale examencommissie van het lager secundair onderwijs ten bewijze dat de houder ervan geslaagd is voor een door die examencommissie ingericht examen".

In verband met de tekst onder 2° van het nieuwe artikel 6 zegt de memorie van toelichting, dat hij alleen de bepalingen overneemt die in de gecoördineerde wetten werden ingevoegd bij de wet van 12 maart 1958. Hier is een rechtzetting nodig. Artikel 1 van genoemde wet heeft artikel 5, § 1, eerste lid, van de gecoördineerde wetten aangevuld als volgt :

"Worden voor de toepassing van het eerste lid van deze paragraaf gelijkgesteld :

1° met de derde van een humanioraleergang, het eerste jaar van de lagere normaalschool;

.../...

2° met de tweede, het tweede jaar van de lagere normaalschool;

3° met de retorica of de eerste wetenschappelijke, het geheel gevormd door het derde en vierde jaar van het lager normaalonderwijs, onder de volgende voorwaarden:

a) dat in ieder van deze jaren van de lagere normaalschool, de stof van de humanioraklassen waarmee zij gelijkgesteld zijn, onderwezen wordt;

b) dat de stof onderwezen in het geheel van de voornoemde klassen of de ermee gelijkgestelde leerjaren op één en dezelfde humanioraleergang betrekking heeft".

De wet van 12 maart 1958 bepaalde zelf de voorwaarden waaronder gelijkstelling mogelijk was; het ontwerp daarentegen zegt, dat "onder de door de Koning vastgestelde voorwaarden" met de laatste drie jaren van de cyclus van middelbaar onderwijs worden gelijkgesteld "de leerjaren die met goed gevolg in het lager normaalonderwijs gevolgd zijn".

Om kritiek te voorkomen, dienen ook hier, zoals in genoemde wet, de essentiële voorwaarden voor de gelijkstelling wettelijk te worden vastgesteld.

De Franse tekst van het laatste lid van artikel 6 stemt niet geheel overeen met de Nederlandse. Men leze dat lid overigens als volgt :

.../...

"De Koning bepaalt de regels inzake overgang van de lagere secundaire cyclus van het technisch onderwijs of het lager normaalonderwijs naar het middelbaar onderwijs of omgekeerd".

Nieuw artikel 7 van de gecoördineerde wetten.

Dit artikel herhaalt een bepaling van de wet van 12 maart 1958, namelijk artikel 13bis van de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens. Het voorziet bovendien uitdrukkelijk de splitsing van de examencommissie in twee kamers, naar gelang van de taal van de examinandi.

Die bepaling ware beter op haarplaats in de gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs.

Het tweede lid van artikel 7 leze men als volgt :

"Zij is samengesteld uit leraars van het middelbaar en van het technisch onderwijs, en wel zo dat zij evenveel leden uit het officieel als uit het vrij onderwijs telt".

Nieuw artikel 8 van de gecoördineerde wetten.

In verband met dit artikel moge worden verwezen naar hetgeen in de algemene opmerkingen is gezegd over het eindexamen.

Onder voorbehoud van die opmerkingen,leze men het eerste en het tweede lid van het artikel als volgt :

"Het in artikel 5, § 1, 1°, d, bedoelde eindexamen wordt ieder jaar op het eind van het laatste schooljaar ingericht. Het heeft plaats voor een examencommissie, samengesteld uit het hoofd van de inrichting, dat het voorzitterschap waarneemt, en uit de leraars van het laatste jaar. Daarin hebben ook zitting niet tot de inrichting behorende door ... (hier de overheid vermelder die aanwijst) aangewezen examinatoren, wier aantal niet lager mag zijn dan het derde van alle leden van de commissie samen. De examinatoren die niet tot de inrichting behoren, hebben raadgevende stem".

Nieuw artikel 9 van de gecoördineerde wetten.

Onder de huidige wetgeving heeft de in artikel 7 van de gecoördineerde wetten bedoelde commissie een tweeledige opdracht :

1° de getuigschriften van middelbare studiën homologeren, dit wil zeggen nagaan of zij overeenkomstig de wettelijke voorschriften zijn afgegeven;

2° als examencommissie zitting houden voor de voorbereidende examens, bedoeld in de artikelen 10, 10bis en 12 van de gecoördineerde wetten.

Zoals de memorie van toelichting zegt, scheidt het ontwerp de werkzaamheden die betrekking hebben op de homologatie en op het examen. Met de homologatie wordt uitsluitend de in artikel 9 ingestelde homologatiecommissie belast, terwijl de centrale examencommissie van

het hoger middelbaar onderwijs welke artikel 11 instelt, wordt belast met het afnemen van de examens van hen die geen gehomologeerd diploma of getuigschrift bezitten.

Het eerste lid van artikel 9 kan beter worden gelezen als volgt : "... en wel zo dat zij evenveel leden uit het officieel als uit het vrij onderwijs telt".

Nieuw artikel 10 van de gecoördineerde wetten.

Dit artikel bepaalt de taak van de homologatiecommissie, die in hoofdzaak de bevoegdheid overneemt welke de in het huidig artikel 7 van de gecoördineerde wetten ingestelde examencommissie inzake homologatie bezat.

Wat de vorm betreft,vervange men de afkorting "par." door het teken "§".

§ 1 gaat uit van artikel 8 van de gecoördineerde wetten. De bepaling kan beter beginnen als volgt : "De commissie stelt vast, dat de diploma's en getuigschriften overeenkomstig de wettelijke voorschriften zijn afgegeven ...".

§ 2 bepaalt, dat de commissie zich ervan moet vergewissen "of het werkelijk gevolgde leerplan een van de leerplannen is die bedoeld zijn bij artikel 6 der wet van 29 mei 1959 tot wijziging van de wetgeving betreffende het bewaarschoolonderwijs, het lager, middelbaar, normaal-, technisch en kunstonderwijs".

.../...

Dat artikel 6 bepaalt :

"Op voorwaarde dat een wettelijk bepaald minimumleerplan en minimumlesrooster in acht worden genomen, beschikt elke inrichtende macht over de vrijheid voor haar onderwijsnet en zelfs voor elke onderwijsinrichting de lesroosters vast te stellen en, onder voorbehoud van goedkeuring door de Minister met het oog op het waarborgen van het studiepeil, haar leerplannen op te stellen.

Elke inrichtende macht kiest vrij haar pedagogische methodes".

Deze bepaling wijst op een bijzonderheid wat de niet gesubsidieerde onderwijsinrichtingen betreft. Volgens de huidige regeling moeten zij hun leerplan niet door de Minister laten goedkeuren. Volgens de nieuwe regeling moeten zij, opdat hun diploma's of getuigschriften worden gehomologeerd, het leerplan volgen van een inrichting wier leerplan door de Minister is goedgekeurd, hetgeen een beperking legt op de vrijheid van onderwijs in niet gesubsidieerde inrichtingen.

Is de bedoeling van de Regering, § 2 alleen toe te passen op inrichtingen die zich kunnen beroepen op de wet van 29 mei 1959, dan moet de tekst dienovereenkomstig worden geamendeerd.

§ 3 bepaalt, dat "de commissie het ontwikkelingspeil nagaat dat bereikt is na de eerste drie jaren middelbaar onderwijs van de lagere graad en zich hiervoor steunt op een gehomologeerd getuigschrift van

lager secundair onderwijs of op een getuigschrift waaruit blijkt dat de houder geslaagd is voor een der examens ingericht door de centrale examencommissie van het lager secundair onderwijs".

Volgens de bij de memorie van toelichting gevoegde ontleding van de artikelen, zou § 3 een bestaande bepaling overnemen. Dit is niet geheel juist. Bedoeld wordt het huidige artikel 8, derde lid, van de gecoördineerde wetten : "De jury beoordeelt de graad van ontwikkeling welke de leerling gedurende de eerste drie jaren van het middelbaar onderwijs heeft bereikt, op grond van de uitslagen welke hij tijdens het derde jaar heeft behaald".

Dadelijk valt op in hoever die bepaling verschilt van de ontwerp-tekst, waarin de homologatiecommissie geen beoordelingsbevoegdheid meer heeft. Zij moet zich beperken tot de vaststelling, dat de betrokkene een gehomologeerd getuigschrift van lager secundair onderwijs bezit, om daaruit het ontwikkelingspeil af te leiden dat hij in de loop van de eerste drie jaar heeft bereikt.

§ 3 impliceert de homologatie van de getuigschriften van lager secundair onderwijs, welke homologatie dus verplicht wordt. Artikel 23 van de wet van 29 mei 1959 bepaalt in dat opzicht : "Door de Koning zal een homologatiestelsel ingevoerd worden in het normaal- en het technisch normaalonderwijs, in het middelbaar onderwijs van de lagere graad en in het technisch onderwijs. In het normaal- en het technisch normaalonderwijs zal het afgestemd worden op het huidige homologatiestelsel in het middelbaar onderwijs".

.../...

Tot dusver is echter ter uitvoering van die bepaling nog geen koninklijk besluit betreffende het middelbaar onderwijs van de lagere graad vastgesteld.

Vóór de inwerkingtreding van de ontwerp-wet zou de Koning de bepalingen moeten vaststellen welke artikel 23 van de wet van 29 mei 1959 voorschrijft. Anderzijds zou in het ontwerp een overgangsbepaling moeten worden ingevoegd, die zegt dat de homologatie-commissie van het hoger middelbaar onderwijs (artikel 9) de bevoegdheid van de door de Koning in te stellen homologatiecommissie van het lager middelbaar onderwijs zal uitoefenen, tot deze de getuigschriften kan afgeven waarop de eerste commissie zal moeten steunen om het tijdens de eerste drie jaren middelbare studiën verkregen ontwikkelingspeil na te gaan.

§ 4 verleent de commissie een ruime beoordelingsbevoegdheid met betrekking tot de gelijkwaardigheid van gedeeltelijke studiën die onder meer in het buitenland zijn gedaan, met het leerplan "der overeenkomstige klassen van het Belgisch middelbaar onderwijs".

Bij die bepaling rijst een moeilijkheid. Er bestaat geen eigenlijk leerplan van de klassen van het middelbaar onderwijs. Het slot van § 4 kan beter worden gelezen als volgt : "... wanneer zij oordeelt dat het gevolgde leerplan gelijkwaardig is met dat van het overeenkomstig Belgisch middelbaar onderwijs".

.../...

Nieuwe artikelen 11 en 12 van de gecoördineerde wetten.

Voor deze artikelen moge worden verwezen naar de algemene opmerkingen en naar de commentaar bij artikel 9 van het ontwerp.

Artikel 11, tweede lid, kan beter worden gelezen als volgt : "... is samengesteld uit, ... en wel zo dat zij evenveel leden uit het officieel als uit het vrij onderwijs telt".

Nieuw artikel 13 van de gecoördineerde wetten.

Volgens het huidige artikel 6 van de gecoördineerde wetten bepaalt de Koning de vorm van de getuigschriften. Geen bepaling van die wetten handelt over inschrijvings- of homologatierechten.

Volgens het nieuwe artikel 13 zullen ministeriële besluiten de vorm van de diploma's en getuigschriften, het bedrag van de inschrijvingsrechten voor de examens en het bedrag van de homologatierechten bepalen.

Hier wordt 's Konings bevoegdheid overgedragen aan de Minister, zoals de bevoegdheid van de wetgever aan de Koning is overgedragen. Over die overdracht is in de algemene opmerkingen gehandeld.

Met inachtneming van die opmerkingen dient de taak welke artikel 13 aan de Minister oplegt, aan de Koning te worden opgedragen.

.../...

Nieuw artikel 14 van de gecoördineerde wetten.

Deze bepaling verschilt hierin van het huidige artikel 14 waarvoor zij in de plaats komt, dat geen wederkerigheid meer vereist is voor de gelijkwaardigheid welke houders van buitenlandse studiegetuigschriften kunnen genieten.

Artikel 3 (niet 4) van het ontwerp.

Het doel van dit artikel is tweeërlei :

1° de Koning machtigen tot het coördineren van de thans geldende bepalingen van de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens ;

2° de Koning machtigen tot het invoegen in de op 30 april 1957 gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs, van de bepalingen uit de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens die op het middelbaar onderwijs betrekking hebben.

Het tweede doel van de bepaling is alles behalve duidelijk.

Gaat het hier om een verdubbeling, dit is om de opneming van eenzelfde bepaling én in de gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs én in de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens, hetgeen

.../...

een volkomen ongebruikelijk procédé zou zijn ? Zal de Koning beslissen welke bepalingen in de gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs moeten worden ingevoegd ?

Het is volstrekt noodzakelijk, dat de Regering haar bedoelingen nader omschrijft in verband enerzijds met de te coördineren teksten van de wetten op het toekennen van de academische graden, anderzijds met de te coördineren teksten van de wetten op het middelbaar onderwijs.

Aan artikel 3 van het ontwerp zou een artikel moeten voorafgaan met de overgangsbepaling waarvan sprake is in de opmerkingen over het nieuwe artikel 10, § 3, van de gecoördineerde wetten.

Hoofdstuk II hoeft dan niet meer in afdelingen te worden gesplitst.

Artikel 4 (niet 5) van het ontwerp.

De bedoeling van de Regering komt beter tot uiting in de volgende tekst :

"Deze wet treedt in werking bij het begin van het kalenderjaar dat volgt op het academisch jaar dat bij de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad aan de gang is".

OBSERVATIONS GENERALES.

Un des buts essentiels du projet est de modifier les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, en vue d'organiser, conformément aux recommandations du Conseil national de la politique scientifique, "l'omnivalence des certificats homologués d'enseignement moyen du degré supérieur pour les sections : gréco-latine, latin-sciences, latin-mathématiques, moderne scientifique, moderne scientifique B et moderne économique".

Comme le note l'exposé des motifs, "l'omnivalence permettrait à tout élève ayant terminé ses études dans l'une de ces sections d'avoir la possibilité d'entrer à l'université et d'y poursuivre n'importe quelles études, sans que son choix soit limité, comme c'est le cas actuellement, par l'exigence de tel ou tel certificat déterminé d'études moyennes supérieures".

Aux termes de l'analyse faite par le Gouvernement, l'article 5 nouveau des lois coordonnées résume toute l'économie du projet, les articles suivants ne faisant qu'en préciser la mise en application.

Suivant cet article, il existera désormais cinq possibilités d'admission aux examens universitaires:

1° soit avec un diplôme homologué de n'importe quelle section, conféré par l'établissement que le récipiendaire a fréquenté en dernier lieu;

.../...

2° soit avec un certificat homologué de n'importe quelle section moyennant la réussite d'un examen d'aptitude subi devant le jury central de l'enseignement moyen supérieur;

3° soit avec un diplôme conféré par le jury central;

4° soit avec un certificat conféré par le jury central moyennant la réussite de l'examen d'aptitude prévu au 2°;

5° soit avec un diplôme attestant la réussite d'une épreuve d'admission aux examens de candidat en sciences - groupe sciences mathématiques ou physiques - ou de candidat ingénieur civil ou de candidat ingénieur agronome. Toutefois cette épreuve reste, comme actuellement, la seule voie pour l'accès au grade de candidat ingénieur civil.

On observera toute de suite que le projet proclame le principe de l'omnivalence de tous les diplômes, sans s'assurer que le candidat soit à même de suivre tel ou tel enseignement supérieur auquel les études attestées par le diplôme obtenu ne l'ont pas préparé.

Pareille omnivalence est purement théorique et ne correspond pas à une omnivalence réelle.

En effet, il y a des études universitaires qui requièrent des connaissances que les titulaires de certains diplômes ne possèdent pas. Tel est le cas de la philologie classique, impliquant la connaissance du grec et du latin, alors que pareille connaissance est évidemment exclue chez les candidats issus des sections modernes scientifiques et modernes économiques.

Tel est encore le cas de la candidature en philosophie et lettres, qui prépare aux études de droit, à la philosophie, à l'histoire et aux philologies classique et romane qui comportent des matières, le latin par exemple, auxquelles certains diplômes d'humanités ne préparent pas.

L'omnivalence théorique des diplômes n'empêchera donc pas, dans certains cas, des exclusions en fait.

\+

\+ \+

Le projet fait une distinction entre le diplôme homologué et le certificat homologué d'études moyennes supérieures (article 5, § 1er, 1° et 2°, nouveau).

Le diplôme et le certificat attestent tous deux que les titulaires ont suivi avec succès un cycle complet d'études moyennes, qu'ils ont passé les deux dernières années dans la même section et qu'ils ont obtenu au moins 50 p.c. du total des points aux épreuves et travaux de la dernière année.

Le diplôme seul atteste, en outre, que les titulaires ont obtenu au moins 50 p.c. du total des points à un examen de fin d'études organisé dans l'établissement fréquenté. Par là, le diplôme donne accès à l'enseignement supérieur.

.../...

Le certificat, par contre, ne permettra pas cet accès, mais constituera, selon l'exposé des motifs, "un titre suffisant pour accéder aux divers emplois de l'administration, du commerce et de l'industrie, pour lesquels les employeurs exigent la formation donnée par les humanités". Il importe cependant d'observer à ce propos qu'à la différence de ce qu'il fait pour les diplômes, le projet ne contient aucune disposition relative aux effets légaux des certificats d'études qu'il institue. Les particuliers et les pouvoirs publics continueront, dès lors, à déterminer librement l'autorité qu'ils reconnaissent à ces certificats pour la collation des emplois. Les titulaires d'un certificat pourront, toutefois, bénéficier des mêmes avantages que les titulaires d'un diplôme s'ils subissent avec succès, devant le jury central de l'enseignement moyen supérieur, un examen d'aptitude qui, selon l'expression employée par l'exposé des motifs à propos du diplôme, "devra attester la capacité à l'enseignement supérieur".

Selon l'exposé des motifs, l'examen de fin d'études donnant accès à l'enseignement supérieur portera "sur un programme fixé uniformément par le Roi", et l'article 8 nouveau dispose que "le Roi détermine les matières de l'examen", disposition qui, d'après le fonctionnaire délégué, devrait être complétée par les mots "et le niveau des connaissances exigées", par analogie avec les dispositions semblables que le projet insère dans les articles 11 et 12 nouveaux des lois coordonnées.

.../...

Un pareil pouvoir conféré au Roi est difficilement compatible avec l'article 17 de la Constitution. Le domaine de l'enseignement organisé aux frais de l'Etat relève, en effet, du législateur en ce qui concerne, à tout le moins, l'essentiel de ses structures; il n'est pas permis de déléguer au Roi le pouvoir de régler souverainement une matière réservée au seul législateur. En l'espèce, c'est à la loi seule qu'il appartient de déterminer les principes et les règles fondamentales qui doivent régir l'examen de fin d'études et, notamment, la matière de cet examen.

A cet égard, il est nécessaire que l'on sache si et dans quelle mesure l'examen portera sur la maturité intellectuelle du candidat et sur les connaissances qu'il a acquises au cours des humanités. En ce qui concerne ces connaissances, il est certain que l'importance des matières à présenter peut avoir pour conséquence de modifier la conception même de la formation des élèves de dernière année, étant donné qu'en prévision de l'examen de fin d'études, il faudra éventuellement procéder à des répétitions multipliées qui alourdiront considérablement les programmes de rhétorique ou de première, et enlèveront par là même à ceux-ci une partie de leur caractère formatif, pour y substituer un régime de préparation intensive à une épreuve déterminée dont dépend l'accès du candidat aux études universitaires.

C'est là une question essentielle de structure que le législateur seul est habilité à trancher.

\+

\+ \+

Une autre caractéristique fondamentale du projet est de soustraire à l'empire de la loi le programme des épreuves préparatoires à subir, d'une part, par les récipiendaires qui ne possèdent pas de certificat de fin d'études moyennes admis par le jury d'homologation (articles 10 et 10 bis des lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires) et, d'autre part, par les futurs candidats ingénieur civil devant un jury universitaire ou devant le jury d'homologation (article 12 des mêmes lois).

Dans le régime que l'on veut organiser, les articles 10, 10bis et 12 précités sont abrogés et remplacés par les articles 11 et 12 nouveaux. Le premier de ces deux articles, qui traite du jury central de l'enseignement moyen supérieur, dispose que c'est le Roi qui déterminera désormais les matières des examens et le niveau des connaissances exigées, tandis que le second de ces articles, qui traite des examens d'admission institués par les universités, dispose également que le Roi déterminera les matières de ces examens ainsi que le niveau des connaissances exigées.

On aperçoit immédiatement combien la réforme envisagée est profonde. D'une part, il ne se trouvera plus aucune disposition de loi pour déterminer les conditions d'accès aux études universitaires de ceux qui ne possèdent pas de diplôme homologué d'études moyennes supérieures. D'autre part, il y a lieu d'être attentif aux incidences que ne saurait manquer d'avoir une telle réforme sur l'établissement des programmes de l'enseignement moyen. En effet, il n'existera plus aucune

disposition législative, valant indirectement tant pour l'enseignement libre que pour l'enseignement donné aux frais des pouvoirs publics, dont pourra être dégagé, ne fût-ce que dans ses orientations essentielles, le programme d'un enseignement correspondant aux humanités. Toute cette matière, ainsi enlevée au législateur, relèvera désormais de la seule compétence du pouvoir exécutif.

Une attribution de pouvoirs aussi large, qu'aucune règle légale ne vient limiter, ne se concilie pas avec le prescrit de l'article 17 de la Constitution.

Sans doute, les lois coordonnées sur l'enseignement moyen fixent-elles le programme d'enseignement de la section des humanités anciennes et de la section des humanités modernes, dans les athénées et lycées royaux, ainsi que le programme d'enseignement des écoles moyennes (articles 21 à 24 de ces lois). Mais l'existence conjointe d'un programme de nature légale pour les athénées et d'un programme de nature réglementaire - qui pourrait être différent du premier - pour les épreuves préparatoires correspondantes à subir devant le jury central de l'enseignement moyen supérieur, est évidemment inadmissible. En raison de la contrariété qui pourrait en résulter, il s'impose d'autant plus que cette matière soit réglée par le législateur.

\+

\+ \+

.../...

Il existe une étroite connexité entre le présent projet et celui qui a été soumis au Conseil d'Etat sous le n° L. 8221. Tandis que ce dernier projet a pour objet de modifier, en ce qui concerne les matières d'examen et les programmes d'enseignement, les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, le premier projet a pour objet de modifier les mêmes lois en ce qui concerne les conditions d'admission aux examens conduisant aux grades académiques. On règle donc, d'une part, les conditions d'accès aux études universitaires et, d'autre part, les conditions d'établissement et de modification du programme de ces études.

En raison des liens qui unissent les deux projets et des modifications profondes qu'ils apportent à l'économie des lois précitées, concernant notamment l'ampleur de la délégation des pouvoirs attribués au Roi par le législateur, il conviendrait de les fusionner ou, tout au moins, de les soumettre en même temps aux Chambres législatives.

OBSERVATIONS PARTICULIERES ET ANALYSE DES ARTICLES.

Le projet devrait être divisé en deux chapitres :

Chapitre Ier : Modifications aux lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, coordonnées le 31 décembre 1949.

.../...

Chapitre II : Dispositions transitoires et finales.

Pour respecter la terminologie actuelle des lois modifiées par le chapitre Ier, il y aurait lieu de remplacer les mots "avec succès" par les mots "avec fruit".

Articles 1er et 2 du projet.

Ces articles devraient être fusionnés en un seul article rédigé comme suit :

"Article 1er.-

Le titre Ier, chapitre II, des lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, coordonnées le 31 décembre 1949, modifié par les lois des 17 décembre 1952, 12 mars 1958 et ... (projet de loi n° 398-1, dont question dans l'analyse des articles), est remplacé par les dispositions suivantes :

"Chapitre II. ... (comme au projet) ...

Section 1ère. - Titres d'admission.

Article 5, § 1er ... ".

Au point de vue de la forme, il faudrait remplacer l'abréviation "par." par le signe "§".

.../...

Article 2 du projet.

Article 5 nouveau des lois coordonnées.

L'article 5 nouveau a déjà fait l'objet de certaines observations générales. C'est sous réserve de ces observations que le Conseil d'Etat examine ici certains aspects particuliers de cette disposition.

Il est question, dans l'article 5, d'examen d'aptitude et d'examen d'admission, sans que ces notions soient clairement précisées.

Le texte proposé ci-après fait mieux apparaître les distinctions à établir entre les divers examens envisagés par le projet.

"Article 5.-

§ 1er. Sont admis à l'examen de candidat en philosophie et lettres, ... :

1° les titulaires d'un diplôme d'études moyennes supérieures, homologué par la commission instituée par l'article 9 et attestant :

a) qu'ils ont suivi avec fruit un cycle complet de six années d'études moyennes ou d'études assimilées à celles-ci conformément à l'article 6; ... (le surplus comme au projet) ... ;

2° les titulaires d'un certificat d'études moyennes supérieures, homologué par la commission précitée et attestant qu'ils ont satisfait aux conditions énumérées au 1°, a, b et c; ils doivent avoir été reçus, en outre, à un examen d'aptitude à accéder

.../...

à l'enseignement supérieur, organisé par le jury central de l'enseignement moyen supérieur institué par l'article 11;

3° les titulaires d'un diplôme d'études moyennes supérieures, conféré par le jury central de l'enseignement moyen supérieur et attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé en vue de la délivrance de ce diplôme;

4° les titulaires d'un certificat d'études moyennes supérieures, conféré par le même jury central et attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé en vue de la délivrance de ce certificat; ils doivent avoir été reçus, en outre, à l'examen d'aptitude prévu au 2°;

5° les titulaires d'un diplôme attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé conformément à l'alinéa suivant ou au § 2.

Sont également admis à l'examen de candidat en sciences - groupe sciences mathématiques ou physiques - et de candidat ingénieur agronome, les titulaires d'un diplôme attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé par un jury institué par une université ou un établissement assimilé qui confère ces grades.

§ 2. Sont admis à l'examen de candidat ingénieur civil, les titulaires d'un diplôme attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé par le jury central de l'enseignement moyen supérieur ou par un jury institué par une université ou un établissement assimilé qui confère ce grade".

.../...

Article 6 nouveau des lois coordonnées.

Cet article reprend certaines dispositions de la loi du 12 mars 1958 tout en prévoyant le passage entre l'enseignement moyen et l'enseignement normal, que la législation actuelle ne consacrait pas encore.

L'article 6, 1°, b, serait mieux rédigé comme suit :

"Pour l'application des dispositions de l'article 5, § 1er, 1°, a :

1° ... ;

a) ... ;

b) les études du cycle secondaire inférieur attestées par un certificat délivré par le jury central de l'enseignement secondaire inférieur institué par l'article 7 et constatant que le titulaire a été reçu à un examen organisé par ce jury".

En ce qui concerne le 2° de l'article 6 nouveau, l'exposé des motifs note que cette disposition ne fait que reprendre des dispositions insérées dans les lois coordonnées par la loi du 12 mars 1958. Cette affirmation doit être rectifiée. L'article 1er de la loi précitée complétait, en effet, comme suit l'article 5, § 1er, premier alinéa, des lois coordonnées :

.../...

"Pour l'application de l'alinéa 1er du présent paragraphe, sont assimilées :

1° à la classe de troisième d'un cours d'humanités, la première année de l'école normale primaire;

2° à la classe de seconde, la deuxième année de l'école normale primaire;

3° à la classe de rhétorique ou de première scientifique, l'ensemble des troisième et quatrième années de l'enseignement normal primaire, aux conditions suivantes :

a) que dans chacune de ces années d'école normale primaire soient enseignées les matières des classes d'humanités auxquelles elles sont assimilées;

b) que les matières enseignées dans l'ensemble des classes précitées ou des années d'études y assimilées portent sur un seul et même cours d'humanités".

Alors que la loi du 12 mars 1958 déterminait elle-même les conditions dans lesquelles l'assimilation pouvait se faire, le projet, au contraire, dispose que sont assimilées aux trois dernières années du cycle d'études moyennes, "suivant les conditions fixées par le Roi",les années d'études suivies avec fruit dans l'enseignement normal primaire.

Pour éviter des critiques, il conviendrait, comme l'a fait la loi précitée, de fixer légalement les conditions essentielles de l'assimilation.

.../...

Le dernier alinéa de l'article 6 ne concorde pas entièrement avec la version néerlandaise. Il serait, d'autre part, mieux rédigé comme suit :

"Le Roi fixe les règles de passage entre le cycle secondaire inférieur de l'enseignement technique ou l'enseignement normal primaire, d'une part, et l'enseignement moyen, d'autre part, ou réciproquement".

Article 7 nouveau des lois coordonnées.

Cet article reprend une disposition de la loi du 12 mars 1958 faisant l'objet de l'article 13bis des lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires. Il prévoit de plus explicitement la division du jury en deux chambres, suivant l'appartenance linguistique des récipiendaires.

Cette disposition trouverait mieux sa place dans les lois coordonnées sur l'enseignement moyen.

L'alinéa 2 de l'article 7 devrait être rédigé comme suit :

"Il est composé de professeurs de l'enseignement moyen et de l'enseignement technique, de telle sorte que les membres appartenant à l'enseignement officiel et les membres appartenant à l'enseignement libre y figurent en nombre égal".

.../...

Article 8 nouveau des lois coordonnées.

En ce qui concerne cet article, le Conseil d'Etat se réfère aux développements formulés dans les observations générales au sujet de l'examen de fin d'études.

Sous réserve de ces observations, les deux premiers alinéas de la disposition devraient être rédigés comme suit :

"L'examen de fin d'études prévu à l'article 5, § 1er, 1°, d, est organisé chaque année au terme de la dernière année scolaire. Il a lieu devant un jury composé du chef de l'établissement, qui le préside, et des professeurs de la dernière année.. Il comprend , en outre, des interrogateurs étrangers désignés par... (indiquer l'autorité qui désigne), dont le nombre ne peut être inférieur au tiers du total des membres du jury. Les interrogateurs étrangers ont voix consultative".

Article 9 nouveau des lois coordonnées.

Sous l'empire de la législation actuelle, le jury prévu par l'article 7 des lois coordonnées a une double mission :

.../...

1° homologuer les certificats d'études moyennes, c'est-à-dire vérifier s'ils ont été délivrés conformément aux prescriptions légales;

2° siéger comme commission d'examen pour les épreuves préparatoires prévues par les articles 10, 10bis et 12 des lois coordonnées.

Comme le note l'exposé des motifs, le projet sépare les activités d'homologation et d'examen. Il charge exclusivement de l'homologation la commission d'homologation instituée par l'article 9 et confie au jury central de l'enseignement moyen supérieur institué par l'article 11 la mission de recevoir les examens à subir par les récipiendaires, à défaut de diplôme ou de certificat homologué.

L'alinéa 1er de l'article 9 serait mieux rédigé comme suit : "..., de telle sorte que les membres appartenant à l'enseignement officiel et les membres appartenant à l'enseignement libre y figurent en nombre égal".

Article 10 nouveau des lois coordonnées.

Cet article détermine la mission de la commission d'homologation, qui reprend en substance les pouvoirs que possédait, en matière d'homologation, le jury institué par l'article 7 actuel des lois coordonnées.

Au point de vue de la forme, il faudrait remplacer l'abréviation "par" par le signe "§".

Le § 1er s'inspire de l'article 8 des lois coordonnées. Le début de la disposition serait mieux rédigé comme suit : "La commission constate que les diplômes et certificats ont été délivrés conformément aux prescriptions légales ...".

/

Le § 2 porte que la commission doit s'assurer si le programme des études effectivement suivi est un des programmes visés à l'article 6 de la loi du 29 mai 1959 modifiant la législation relative à l'enseignement gardien, primaire, moyen, normal, technique et artistique.

Cet article 6 dispose :

" A condition de respecter un programme et un horaire minimums légalement fixés, chaque pouvoir organisateur jouit pour son réseau d'enseignement, et même pour chaque institution d'enseignement, de la liberté d'aménager ses horaires et, sous réserve d'approbation ministérielle en vue d'assurer le niveau des études, d'élaborer ses programmes.

Chaque pouvoir organisateur est libre en matière de méthodes pédagogiques".

Cette disposition révèle une particularité en ce qui concerne les établissements d'enseignement non subsidés. Dans le régime actuel, ces établissements ne doivent pas faire approuver leur programme d'études par le Ministre. Dans le régime nouveau, pour obtenir l'homologation de leurs diplômes ou de leurs certificats, ils seront tenus d'adopter le programme d'études d'un établissement qui suit un programme approuvé par le Ministre, ce qui apporte une limitation à la liberté d'enseignement des établissements non subsidiés.

.../...

S'il entre dans les intentions du Gouvernement de limiter l'application du § 2 aux établissements qui peuvent invoquer le bénéfice de la loi du 29 mai 1959, il conviendrait d'amender le texte en conséquence.

Le § 3 dispose que la commission constate le degré de formation acquis au cours des trois premières années d'études moyennes inférieures au vu d'un certificat homologué de l'enseignement secondaire inférieur ou d'un certificat attestant que le titulaire a été reçu à l'un des examens organisés par le jury central de l'enseignement secondaire inférieur.

D'après l'analyse des articles annexée à l'exposé des motifs, le § 3 reprendrait une disposition existante. Cela n'est pas tout à fait exact. La disposition visée est l'article 8, alinéa 3 actuel, des lois coordonnées, ainsi conçu : "Le jury apprécie le degré de formation acquis au cours des trois premières années d'études moyennes d'après les résultats obtenus par l'élève pendant la troisième année".

On aperçoit immédiatement la différence avec le texte du projet, qui ne comporte plus aucun pouvoir d'appréciation de la commission d'homologation. Celle-ci doit se borner à constater l'existence d'un certificat homologué de l'enseignement secondaire inférieur pour en déduire le degré de formation acquis au cours des trois premières années.

.../...

Le § 3 implique l'homologation des certificats de l'enseignement secondaire inférieur, qui devient en l'espèce obligatoire. La loi du 29 mai 1959 dispose, à cet égard, en son article 23 : "Un système d'homologation sera instauré par le Roi dans l'enseignement normal et normal technique, dans l'enseignement moyen du degré inférieur et dans l'enseignement technique. Dans l'enseignement normal et normal technique, ce système d'homologation sera analogue à celui existant dans l'enseignement moyen".

Or, jusqu'à présent, aucun arrêté royal concernant l'enseignement moyen du degré inférieur n'a été pris en exécution de cette disposition.

Il importerait qu'avant l'entrée en vigueur du projet, le Roi prenne les dispositions que lui impose l'article 23 de la loi du 29 mai 1959. Il faudrait insérer, d'autre part, dans le projet une disposition transitoire prévoyant que la commission d'homologation de l'enseignement moyen supérieur (article 9) exercera les attributions de la commission d'homologation de l'enseignement moyen inférieur à créer par le Roi, jusqu'à ce que celle-ci puisse délivrer les certificats sur lesquels la première commission devra se fonder pour constater le degré de formation acquis au cours des trois premières années d'études moyennes.

Le § 4 donne à la commission un pouvoir d'appréciation étendu en ce qui concerne l'équivalence entre les études partielles faites notamment à l'étranger et le programme "des classes correspondantes de l'enseignement moyen belge".

.../.

Cette disposition soulève une difficulté. Il n'existe pas à proprement parler de programme des classes de l'enseignement moyen. Mieux vaudrait rédiger la finale du § 4 comme suit : "... si elle estime que le programme suivi est équivalent à celui de l'enseignement moyen belge correspondant".

Articles 11 et 12 nouveaux des lois coordonnées.

Il y a lieu de se reporter, en ce qui concerne ces articles, aux observations générales et au commentaire de l'article 9 du projet.

L'article 11, alinéa 2, serait mieux rédigé comme suit : "... de telle sorte que les membres appartenant à l'enseignement officiel et les membres appartenant à l'enseignement libre y figurent en nombre égal".

Article 13 nouveau des lois coordonnées.

Selon l'article 6 actuel des lois coordonnées, c'est le Roi qui règle la forme des certificats. Aucune disposition de ces lois ne prévoit de droits d'inscription ou d'homologation.

Selon l'article 13 nouveau, ce sont des arrêtés ministériels qui fixeront la forme des diplômes et certificats, le montant des droits d'inscription aux examens et le montant des droits d'homologation.

.../...

On constate ici un déplacement des pouvoirs du Roi au Ministre, correspondant au déplacement de pouvoirs du législateur au Roi qui a fait l'objet des considérations développées dans les observations générales.

Compte tenu de ces observations, il conviendrait de charger le Roi des missions que l'article 13 confie au Ministre.

Article 14 nouveau des lois coordonnées.

Cette disposition diffère de l'article 14 actuel, qu'elle remplace, en ceci que l'octroi de l'équivalence aux porteurs de certificats d'études étrangers n'est plus subordonné au principe de la réciprocité.

Article 3 (et non 4) du projet.

Cet article a un double objet :

1° permettre au Roi de coordonner les dispositions en vigueur des lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires;

2° permettre au Roi d'insérer dans les lois sur l'enseignement moyen, coordonnées le 30 avril 1957, les dispositions des lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitair. qui concernent l'enseignement moyen.

.../...

Le deuxième objet de la disposition est rien moins que clair. S'agit-il d'un dédoublement, c'est-à-dire de la reproduction d'une même disposition à la fois dans les lois coordonnées sur l'enseignement moyen et dans les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens, ce qui constituerait un procédé tout-à-fait inhabituel ? Le Roi sera-t-il juge des dispositions qu'il faudra insérer dans les lois coordonnées sur l'enseignement moyen ?

Il est indispensable que le Gouvernement précise ses intentions en ce qui concerne, d'une part, les textes à coordonner dans les lois sur la collation des grades académiques et, d'autre part, les textes à coordonner dans les lois sur l'enseignement moyen.

L'article 3 du projet devrait être précédé d'un article contenant la disposition transitoire dont il a été question dans les observations formulées à propos de l'article 10, § 3,nouveau des lois coordonnées.

Par voie de conséquence, le chapitre II ne devrait plus être subdivisé en sections.

Article 4 (et non 5) du projet.

Le texte ci-après traduirait mieux les intentions du Gouvernement :

"La présente loi entre en vigueur au début de l'année civile qui suit l'année académique en cours au moment de la publication au Moniteur belge".

De kamer was samengesteld uit

de Heren : Messieurs :	F.LEPAGE,	raadsheer van State, conseiller d'Etat,	voorzitter, président,
	H.BUCH, G.VAN BUNNEN,	raadsheren van State, conseillers d'Etat,	
	J.LIMPENS, R.de RYKE,	bijzitters van de afdeling wetgeving, assesseurs de la section de législation,	
Mevrouw : Madame :	J.DE KOSTER,	adjunct-griffier, greffier adjoint,	griffier. greffier.

La chambre était composée de

De overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst werd nagezien onder toezicht van de H.F.LEPAGE.

Het verslag werd uitgebracht door de H.A.VANDER STICHELE, substituut.

La concordance entre la version néerlandaise et la versior française a été vérifiée sous le contrôle de M.F.LEPAGE.

Le rapport a été présenté par M.A.VANDER STICHELE, substitut.

DE GRIFFIER - LE GREFFIER, DE VOORZITTER - LE PRESIDENT,

(get.) J.DE KOSTER. (get.) F.LEPAGE.